

ע ל ה פ ר ק

במאבק על מחיר החלב

עברו למעלה מחדשיים מאז פירסום ד"ח ועדת החלב ולצערנו נתאמתה הערכתנו: הוא לא קידם את הענינים הכאובים של הענף אף במשהו. הדו"ח לא הצטיין בהצעות נועזות ורוב ההמלצות לתיקונים לא חרגו מתחום הקומבינציה של מספרים שתפקידה היה להצביע על הכנסות נומינליות יותר גבוהות. ההצעה היחידה, שכיוונה לשרשי הדברים היתה ההצעה מספר 3 בדבר מתן הלוואות לייעול ומיכון על מנת להגביר את פריון הענף ולהפחית בדרך זו את הוצאות הייצור. ההדגשה של סגן שר החקלאות באחת הפגישות אתנו כי ההצעה הזו ניתנת להגשמה תוך תקופה של חצי שנה וכי היא מבטיחה קימוץ של 25% בממוצע הארצי של מספר ימי עבודה לפרה ולשנה, נראתה לנו כבלתי מציאותית בשני חלקיה גם יחד. היה ברור, שתכנית ייעול בקנה מידה ארצי היא פעולה לטווח ארוך, הן מבחינה כספית והן מבחינת אפשרויות הביצוע.

אכן, עם הצעדים הראשונים לבירור היקף המשימה ודרכי ביצועה מסתמנים ממדים רציניים ביותר. להדגמת הדברים ננקיט כאן מספר אחד: לפי סקירה כללית יהיה דרוש סכום של 5 מיליון לירות כדי לצייד את העדרים הקיימים בצידוד הדרוש בהתאם לגודלם. בכסף זה צריך להכין תכניות, להקים בנינים, להביא ציוד ולהרכיבו וכן ללמד את העובדים להשתמש בו. כל אלה פעולות מורכבות המצריכות בתנאי המשקים שלנו זמן רב כדי להגשימן, אפילו עמד כל הכסף מיד לרשותנו.

לפי שעה מינו ועדות אזוריות מורכבות מקציני הפיתוח, מדריכי המחלקה לבקר ונציגי

ההתאחדות והוטל עליהן לערוך סקר מדויק של הקיים והדרוש בכל משק. הועדות תתחלנה בקרוב בעבודתן ובינתיים מתנהלים בירורים בין מזכיר רות ההתאחדות והנהלת משרד החקלאות, שמטרתם לקבוע בקווים כלליים את שלבי הביצוע ואת סדר העדיפות לסוגים השונים של ההשקעות. מצד משרד החקלאות לא נמסרה עד כה שום הודעה על גודל הסכום שיש בדעתו להעמיד לרשות המפעל ובאיזה תנאים תמסרנה ההלוואות למשקים. כמובן שהמפתח כעת בידי המשרד ובהיקף האמצעים יהיה תלוי המפעל ותוצאותיו. מכל מקום ברור, ויהיו האמצעים גדולים ככל אשר יהיו, שלא נגיע להפחתת הוצאות הייצור בתקופה הקרובה, ובעיית חוסר הרנטביליות של הענף בעינה עומדת. הנסיין הנוסף — מאז כינוס הבוקרים בינואר — להשיג שיפור בדרך של המו"מ השיגרתי ובתנאים של המשכת הפיקוח, הוכיח פעם נוספת, וללא צל של ספק, כי סיכויי ההצלחה הם מאתנו והלאה.

עולה מאליה התביעה האלטרנטיבית: יוסר הפיקוח ויתחשל הענף במציאות של השוק החופשי!

ת ז ר ז ה ?

זכינו אנחנו — מגדלי הבקר — וזכה ציבור הצרכנים העירוני ולחלב הוחזר כבירו המלא, כשהיא מיגש לקהל בבקבוק חתום, מוגן בכני זיהים וזיוף, וראוי לשתייה בלי הרתחה מוקדמת. אין ספק, שהחודש אוגוסט 1955 יירשם כתאריך היסטורי בתולדות ענף החלב בארצנו ויש לקוות למפנה יסודי בהתפתחות עדרי החלב ובצריכת החלב בארץ. הבקבוק הנכסף התקבל מראשית היפעתו בהתלהבות גדולה ע"י

צר הקלוקל, שכל הציבור בחל בו, נדרש הצרכן לשלם 26 פר' בלבד! אין אה ודוגמה למציאה כזו בשוק המצרכים האחרים וברור בהחלט שהדבר הזה הוא על חשבון התמורה ליצרן.

זה תקופה ממושכת שענף החלב מתחבט בבעיית חוסר הרנטביליות ואנו נאבקים עם השלטונות על הטבת המחיר ליצרן. בכל הפרשה הזו נקטו נציגי תנובה עמדה ותרגית מראש וזה הפריע מאוד למאמצינו. גם הזדמנות זו של הוצאת חלב מפוסטר בזבזוה ולא נוצלה לשיפור התמורה ליצרן.

נשאלת השאלה: אינטרס של מי ייצגה תנובה במעשה זה?

שיווק חלב מפוסטר בבקבוקים או בקופסאות ניר מבוצע בכל העולם בשתי דרכים: בחלוקה הביתה ובחנויות המכולת או בחנויות מיוחדות לחלב ולמוצרי. עקרות הבית מונות כאחד היתרונות הגדולים שבחלב המפוסטר שהוא משחרר אותן מהצפייה לשעה הקבועה של החלבן וכן פטורות הן מעול ההרתחה המידית. את החלב המפוסטר יכולה עקרת הבית לקנות כאת כל יתר מצרכי המזון בשעה הנוחה לה ובחנות המכולת הקרובה. בארה"ב, לדוגמה, הולך ויורד בשנים האחרונות אחוז החלב המובא לביתו של הצרכן בריכוזים העירוניים הגדולים ולעומתו עולה במהירות רבה האחוז העובר דרך חנות המכולת.

לא מובן, איפוא, מה טעם ראתה תנובה לא למסור את מכירת החלב לקמעונאי המכולת. הטענה של כמות בלתי מספקת בהתחלה אינה עומדת בפני ביקורת, כי נוהג של שיווק נקבע דוקא בימים הראשונים וצריך להיות ברור, כי חלב מפוסטר בבקבוקים, היא מצרך לשיווק ע"י חנות המכולת בראש וראשונה. זה לטובת הצרכן והיצרן כאחד, וכן יקים הדבר. אם יש גורמים, אשר התפתחות זו אינה לפי רוחם, מוטב להכריע בענין מיד ולא לדחות לתקופה מאוחרת כאשר היקף השיווק של מצרך זה יתרחב ויהיה צורך אז להילחם ב"תקדים".

בקביק החלב החתום הוא פיצוי ראוי על ההשפלה והבוזיין שנגרם לחלב במדינתנו במשך תקופה ארוכה והוא צופן בחובו אפשרויות בלתי

ציבור הצרכנים והוא רכש מיד אהדת צרכנים חדשים. לפי ידיעות שבידינו נמכר כל החלב בבקבוקים נוסף על חלב השתיה שנמכר קודם לכן.

אכן יכולנו להתברך בהישג כזה ולציין מתוך הוקרה את עבודתה של "תנובה" אשר הביאה לנו את כל אלה. אולם לצערנו, מהולה השמחה על המפנה לטובה זכרונות על ויכוחים מרים וחששות, אם אמנם תנוצל שעת הרצון במלוא התנופה או שמא תבוזבוז חלילה תוך היצמדות לשיגרה וסחבת בביצוע מפעלים נור ספים.

נעלה מספר נקודות, לא למען ההיסטוריה אלא בעיקר למען הלקח לעתיד הקרוב:

תאריך הוצאת החלב המפוסטר לשוק נדחתה ללא צורך עד אוגוסט ש. ז. ולו היתה בהנהלת תנובה גישה דינמית יותר לא היינו מפסידים את עונת האביב האחרונה שהיתה שופעת חלב באופן יוצא מן הכלל. היה נחוץ לחץ רב מצד גורמים שונים, ובעיקר זריזותה של מחלבה פרטית בשיווק חלב בבקבוקים, כדי להזיז את ההנהלה מעמדתה הנוקשה ומתכניתה להתחיל בשיווק חלב בבקבוקים לאחר גמר הקמת המפ"על הגדול בקיץ 1956. נימוקים רבים הובאו להוכחת חוסר האפשרות להתחיל באופן חלקי ובמסגרת המחלבות הקיימות והנה קם והיה הדבר שהוצג כבלתי אפשרי וקידם אותנו צעד גדול קדימה.

מחיר החלב המפוסטר אשר יידרש כדי לכסות את ההוצאות הנוספות תיאר ע"י דוברי ההנהלה בכל הדיונים כגבוה מאוד והיא הובא תמיד בחשבון כגורם שעלול לגרום ירידה גדולה בשיווק. אנשי ההנהלה נקטו בסכום של 100 פר' נוספות לכל ליטר והזהירו בפני מתיחת יכולת כוח הקניה יתר על המידה.

מה הופתענו מהודעת הנהלת תנובה, כי מחיר החלב המפוסטר יהיה 300 פר', כלומר תוספת של 50 פרוטה על מחיר החלב האחיד כשהחלב המפוסטר גם הועשר ב-0.3% שומן, שערכם 24 פרוטות (לפי מחיר השמנת הנמכרת ע"י תנובה). במילים אחרות: בעד השיפור הגדול הזה שבחלב המפוסטר שבבקבוקים לעומת המור

הרי בחורף האחרון היתה תנובה יפה ויציבה ברוב אזורי הארץ.

ד. בתור אחרון נמנה את גורם הבירור, שמש־קלו הגיע בשנה שחלפה לממדים שטרם ידענום עד כה. מספר הפרות החולבות לא זו בלבד שלא גדל כבשנים הקודמות, אלא אף ירד ומספר הפרות בסוף תשט"ו קטן מזה שבראשיתה. הבירור הרחב הזה הוא תוצאה ישירה מהוסר הרג־טביליות של הענף שנגרמה ע"י מדיניות הפיקוח והמהירים של הממשלה לחלב וירידת מתח המ־חירים בין פרתי־חלב לבין פרה שנמכרה לשחיטה. לא ניכנס הפעם להערכת הזיון זה של „אכילת" חלק מן העדר אשר יכול היה לשמש יפה להרחבת ההתיישבות המעורבת, ונדגיש רק את חלקו מב־חינת העלאת התנובה הממוצעת.

בסיכום: רשאים בלי ספק הבוקרים לרשום את התנובה הממוצעת של תשט"ו כהישג ראוי לזכותם, הישג המעיד על רמה מקצועית גבוהה ועל יכולת הסתגלות רבה לתנאים משקיים משתנים.

יחד עם זאת, עלינו להזהיר בפני הערכה מסולפת של המצב בענף ועתידו מתוך אספקט של שנת הצלחה בלתי רגילה. אין לך ענף כענף הבקר, אשר דורש שיפוט כלכלי תוך הבאה בחשבון של תקופה ארוכה יותר. איננו צריכים להפליג לעבר הרחוק; די לנו במספרים של אר־בעת השנים האחרונות כדי להיווכח שאפילו שנה מוצלחת כשנת תשט"ו, אין בכוחה לפצות על ההפסדים שנגרמו לענף בעבר הקרוב.

ברור שכל מאמצי הבוקרים בשנה החדשה יהיו נתונים לביצור ההישגים ואף להרחבתם, אולם רבים מדי הנעלמים משנוכל להעריך את תוצאות המאמצים האלה. לפי שעה הננו רואים בדאגה רבה את המלאי הדל של שחת, בו נכנסת מרבית המשקים לתקופת החורף הקרובה ויש חשש רציני למשכר בתנובת החלב בעונה זו, אשר ממנה תוצאות מכריעות לגבי השנה החדשה כולה. אכן, נקבל את סיכומי תשט"ו כראוי להם: בהכרח מליא ההישג לגבי העבר ומתוך כל הזהירות לגבי העתיד הקרוב.

משוערות לפיתוח ענף החלב, ההתחלה מבטיחה גדולות, אולם דרושות עירנות וגמישות על מנת להרחיבה ולפתחה.

לקראת סיכום ביקורת התנובה—תשט"ו

עם כתיבת שורות אלה הולכת ומסתכמת ביקורת החלב ה־12 של תשט"ו ובחוברת י"ב נוכל כבר לפרסם נתונים מדויקים על התנובה הממוצעת של ספר העדר. לפי 11 הבריקות המסוכמות עד כה, אפשר כבר לאמור את התור צאות עד לדיוק של עשרות קילוגרמים ולפי זה תהיה התנובה הממוצעת של ספר העדר לשנת תשט"ו 4550—4000 ק"ג לפרה ולשנה.

תנובה זו מהווה תנובת־שיא ביחס לכל מה שהושג עד כה מאז קיום ספר העדר בארץ. גם בהשוואה להישגי ספרי־עדר אחרים בעולם ייחד שב ממוצע זה כשיא שאפשר להתברך בו.

גורמים רבים הם, המשפיעים על רמת התנובה ולא כאן המקום לתת ניתוח מפורט של הגורמים האלה. נזכיר רק את ארבעת הגורמים, שנראים לנו כעיקריים:

א. שיפור הטיפול וההזנה בחלק ניכר של העדרים הגדולים. המעבר להחזקת העדרים בסד ככות פתוחות על ריפוד עמוק העלה את יעילות הטיפול וההזנה לרמה גבוהה ובמשקים אחדים אף שינה את המצב תכלית שינוי. המרעה הזרוע והתחמיצים למיניהם מייצבים את תפריט העדרים ועקומת התנובה השנתית הוכיחה יפה את התור צאה החיובית.

ב. השפעת ה„דם" האמריקאי, מצד אמהות היבוא וצאצאיהן והודות לשימוש הנרחב בפרים קנדיים ואמריקאיים, הגיעה השנה לידי משקל רב והעלתה את התנובה בעדרים רבים. עובדה זו באה לידי ביטוי ניכר בעדרי הנגב, אשר אחדים מהם עומדים ראשונים בהישגים של השנה.

ג. עונת החורף של תשט"ו היתה מבחינה אקלימית, עינה נוחה מאוד לבקר. בעוד שכרגיל סובל הבקר בעונות חורף מתקלות בימי גשם, והדבר מתבטא בתנודות חריפות בתנובת החלב,